

Dvě výročí

prof. JUDr. Jaromíra Sedláčka

Ilona SCHELLEOVÁ

V roce 1995 si právní veřejnost připomene nejméně dvakrát jméno jedné z nejvýznamnějších osobností předválečné brněnské právnické fakulty, jehož dílo má bezesporu dodnes trvalou hodnotu – prof. JUDr. Jaromíra Sedláčka. V dubnu uplynulo padesát let od jeho tragické smrti a v září uplyne 110 let od jeho narození.

* * *

Jaroslav Sedláček se narodil dne 2. září 1885 ve Slavkově u Brna. Gymnázium vystudoval v Uherském Hradišti, kde roku 1904 maturoval. Práva studoval nejprve ve Vídni, kde také složil historickoprávní státní zkoušku, poté na české univerzitě v Praze, kde po složení dalších státních zkoušek a rigoros dosáhl roku 1909 hodnosti doktora práv. Ve studiích však chtěl pokračovat dále a tak odjel do Berlína pracovat zejména v tehdy proslulém semináři Josefa Kohlera. Právě z jeho podnětu se začal zabývat otázkami historickoprávního vývoje pojišťovacího práva, což zakončil svou první prací „O materiálně-právní funkci pojistky“ (1912).

Po roční advokátní praxi a dvouleté praxi soudní vstoupil v roce 1912 jako právní úředník do Živnostenské banky a do pojišťovny Moldavia. Od 1. června 1914 do 31. prosince 1919 byl konceptním úředníkem Zemského výboru v Brně. Do tohoto období patří Sedláčkův pokus zpracovat z právního hlediska problém depozitního bankovního obchodu, což učinil ve své druhé monografii „O smlouvě schovací se zvláštním zřetelem k uschování cenných papírů“ (1919).

Jeho zájem o vědeckou práci ho samozřejmě předurčil k působení na vysoké školy. Dne 20. května 1917 se habilitoval na Vysoké škole technické v Brně, kde byl dekretem ze dne 20. ledna 1920 jmenován s platností od 1. ledna 1920 mimořádným profesorem právních věd, a to již na základě svých dalších monografií „Vlastnictví a vlastnické právo“ (1919), kde se zabýval otázkami subjektivního práva, zejména teorií Windscheidovou a Thonovou, a „Zrušení obecního statku“ (1919).

Dekretem ze dne 5. srpna 1921 byl jmenován mimořádným profesorem a 23. ledna 1925 řádným profesorem občanského práva na Právnické fakultě Masarykovy

univerzity v Brně. Akademická půda Právnické fakulty mu vytvořila vhodné zázemí pro jeho další vědeckou práci. Nejprve se zajímá o soukromoprávní ustanovení o pozemkové reformě. Výsledkem byla jeho studie „Pozemková reforma“ (1922). Rokem 1924 však začalo Sedláčkově nejneprodnější období, které ho vyneslo do postavení jednoho z nejpřednějších civilistů a právních filozofů v Evropě. Je to období počínající postupným vydáváním (ve třech svazcích) „Systému obligačního práva“ a vrcholící ve „Všeobecné části občanského práva“ (1931). Právě poslední citovaná práce se stala základním kamenem jeho další vědecké práce.

Sedláčkovy aktivity však byla mnohostranná. Přínosná byla zejména od roku 1926 jeho redakční činnost ve francouzsko-německém časopise „Revue internationale de la théorie du droit“, jehož zakladateli byli Weyr, Kelsen a Duguit. V tomto časopise se podařilo Sedláčkovi uveřejnit právněteoretické práce týkající se hlavně noetiky a právní metodologie ze všech končin světa. Časopis byl přijímán mezinárodní vědeckou veřejností jako jeden z nejlepších a nejserioznějších právnických periodik. V mnoha směrech dokonce převyšoval i v té době hlavní světové právní časopisy „Rivista internazionale della Theoria del diritto“ a „Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie“.

Máme-li hodnotit Sedláčkovu vědeckou práci a podat jeho vědecký profil musíme se dostat až k samým základům, na nichž vybudoval své skvělé civilistické práce. Sedláček byl totiž běžně označován jako první normativní teoretik občanského práva. Práce Weyrové a Kelsenovy mu poskytly noetické a logické základy pro zpracování občanského práva. S filozofií se však Sedláček seznámil již dříve. Hlavně logiku studoval již za první světové války, přičemž zejména ho ovlivnilo velké dílo logika Sidwarta. Z brněnských normativistů mu však byl nejbližší Kallab, i když v jeho rané práci „Vlastnictví a vlastnické právo“ čteme, že „stupeň poznání jest vsutku velmi skromný, pramení vlastně skoro zcela v učení Weyrově“. Z jeho další práce „Pozemková reforma“ je však patrné, že na něho začínají vedle Weyra a Kelsena působit zejména právně-filozofické práce Kallabovy a noeticko-logické studie Englišovy.

Jak již jsme uvedli, vrcholné Sedláčkovu dílo se začíná právní veřejnosti předkládat od roku 1924. „Obligační právo I. (Obecné nauky o právních jednáních a splnění závazků)“ je již stavěno na vlastních základech noetiky, logiky a právní filozofie. Filozofické zázemí Sedláčka se ovšem dále rozšiřovalo. Zejména se obrátil k dílu Immanuela Kanta, jež tvoří základ normativní teorie, stejně jako základ dalších velkých právních systémů 20. století. V jeho díle se odráží vlivy jak Rudolfa Stammlera, tak novokantské právněfilozofické práce Cohnovy, Salomovy, ale i směr marburský, nebo práce Rickertovy, Laskovy, Radbruchovy, stranou nezástal ani směr heidelberský nebo moderní přirozenoprávní směry v čele s Leonardem Nelsonem, ba dokonce i směry, které jsou mnohdy tak odchýlné jako je fenomenologie (viz zejména práce Felixe Kaufmanna a Schreiera) nebo novohegelianismus (Julius Binder). Sedláček postupem let zvládl kritickou filozofii na nevídaně vysoké úrovni.

Sedláček velmi brzy přestal sdílet Cohenův názor, že Kant je Kantem, jen pokud

jde o kritiku čistého teoretického rozumu („Kritika čistého rozumu“), a pro ani ne celou, nýbrž jen po nauku o ideích a že Kant ve své praktické filozofii čili transcendentální metodu opustil. Sedláček naopak vycházel z poznání, že Kantovo kritické dílo tvoří jeden nerozdílný celek a že všechny tři Kritiky („Kritika čistého rozumu“, „Kritika praktického rozumu“ a „Kritika soudnosti“), stejně jako „Prolegomena“ a „Základy k metafyzice mravů“, „Metafyzika mravů“ a zejména také Kantovy spisy věnované náboženským problémům, tvoří jeden pevný celek. Tento poznatek Sedláčkovi umožnil, že mohl zaujímat kritické postoje i k samé normativní teorii, když si začal uvědomovat, že tato teorie není schopna vyřešit všechny problémy, před něž je praktický právník postaven.

Jak již z předchozího vyplývá, Sedláček nezůstal lpět jen na kritické Kantově filozofii, pokud se týká novokantovců Cohena, Natorpa z marburské školy, Windelbanda, Rickerta z heidelberské školy a slavného objevitele kritického Kantova díla pro právní vědu Stammlera. Na Sedláčka měl také nemalý vliv Arthur Schopenhauer a Bergson s celou francouzskou školou, Gény, Duguit a zakladatel fenomenologické školy Edmund Husserl.

Sedláček však nezůstal uzavřen ani tomistické filozofii. Zejména to bylo dílo jezuitského filozofa Przywary.

Naproti tomu Sedláčkův přístup k Hegelovi a celému novohegelianskému hnutí byl značně rezervovaný, ba dokonce je možné říci, že odmítavý.

Hodnotíme-li tedy Sedláčka jako právního filozofa jeví se nám jako stoupenec kritické čili transcendentální filozofie obohacené všemi cennými myšlenkami 19. a 20. století.

V Sedláčkově „Obligačním právu“ (I., II. a III. část) byl vytvořen společně s Krčmářovým „Právním obligačním“ dosud nepřekonaný systém obligačního práva, který je inspirativní i pro dnešní civilisty. Jsou zde jasně vymezeny pojmy smlouvy obligační a soluční, je třeba upozornit na skvělé výklady o kause právních jednání, o smlouvách ve prospěch třetích osob, na zcela nové řešení problému bezdůvodného obohacení, zejména pokud jde o generální žalobu z bezdůvodného obohacení, na řešení kondičních případů a na řešení struktury 30. hlavy tehdy platného všeobecného občanského zákoníku o náhradě škody, kde všude Sedláček přinesl množství nových pohledů a řešení sporné problematiky. Tato nová řešení měla tehdy i značný vliv na soudní praxi, zejména na praxi tehdejšího Nejvyššího soudu.

Podle Sedláčkových současníků je vrcholem jeho vědecké tvorby dílo „Všeobecné nauky (Občanské právo československé, všeobecné nauky, 1931)“, kde již klade za základ všech výkladů transcendentální filozofii, „že rozum lidský předem (a priori) je schopen uspořádati smyslové (sensualistické) vjemy podle určitých pravidel, čímž je umožněno systematické poznání vědecké“. V této práci Sedláček řeší základní noetické a logické otázky: co je to předmět poznání, povinnost, norma autonomní a heteronomní, subjekt povinnosti, subjekt normy, co jsou to vědy normativní a normologie, co je to formální a obsahové dělítko norem, aby přešel k pojmu právní normy, zejména k základní otázce nejvyšší právní normy, která je mu hypotézou, ni-

koli fikcí, a která mu znamená pojem, který nám činí celý svět heterogenních norem teprve vůbec možný.

Zajímavé je Sedláčkově řešení, pokud jde o určení obsahu normy. Zřejmě pod vlivem Kantova díla „Kritika soudnosti“, které mělo vybudovat most mezi Kantovým světem toho, co je, světem přírody, kde panuje kauzální nutnost, a světem toho, co má být světem mětí, světem povinnosti, dospívá k tomu, že obsah norem nám určuje teleologie a že jenom a výhradně tato nám činí obsah norem vůbec možným. Svérázné je Sedláčkově řešení otázky, tzv. regulativních principů, resp. přirozeného práva, stejně jako přesné rozlišení trojího druhu pojmů, s nimiž právní věda pracuje: Sedláček rozeznává pojmy čisté, obsahové a systematické a ukazuje, že typickým příkladem systematického pojmu je například rozdělení právního řádu na právo veřejné a soukromé. Jiným takovým systematickým pojmem je právo subjektivní, které tehdejší vědou soukromého práva bylo nesprávně povýšeno za základ všeho právního poznání. Rovněž další výklady „Všeobecných nauk“ o pojmu soukromého práva, o jeho pramenech, o výkladu právních předpisů, o časové a místní působnosti československého občanského práva, o osobách, zejména o právnických osobách, o zastoupení, o věcech, čase, o aplikaci práva, o právní moci, o nároku a exekuci nesou nezvýhradně znak původnosti.

Sedláčkova vyzrálost nejen v právním myšlení, ale zejména v oblasti filozofie a sociologie se odráží i v dalším jeho díle „Rodinné právo“ (1934), které bylo evidentně psáno pod vlivem francouzské civilistiky. Sedláček zde ukazuje, že nejcennější výsledky německé civilistiky nejsou německého původu, nýbrž své zřízení odvozují z francouzské literatury.

Na práci „Rodinné právo“ Sedláček o několik let později navázal knihou „Reforma manželského práva“ (1938), kde polemizoval s Kantovou definicí manželství.

Z let 1934 – 1938 pocházejí jednak práce „Právo vlastnické“, komentář k §§ 351 – 356 občanského zákoníku, ale zejména vytvoření společně s prof. Františkem Roučkem rozsáhlého autorského kolektivu v němž byla zastoupena kompletní špička tehdejší civilistiky za účelem vypracování a vydání **Komentáře k občanskému zákoníku**. Dnešní právníká veřejnost jméno prof. JUDr. Jaromíra Sedláčka zná zejména v souvislosti s tímto šestidílným dodnes nepřekonaným komentářem k tehdy platnému občanskému zákoníku. Sedláček v Komentáři sám zpracoval velkou část úvodu, a oddílů o právech, vztahujících se k osobním vlastnostem a poměrům, dále právo rodinné, převážnou část práva obligačního a hodně z části o upevnění, změně a zrušení práv a závazků. Jeho výklady například o nepravém jednatelství, o versio in rem, o žalobách z bezdůvodného obohacení a zejména o náhradě škody jsou zejména pro právní praxi dodnes cenné.

Při procházení Sedláčkovy vědecké tvorby není možné přejít bez povšimnutí ani jeho práci „Nepravé jednatelství, versio in rem“ v níž se vrátil k svému dávnému zájmu o sporné §§ 1035 – 1044 tehdejšího občanského zákoníku.

K problematice vlastnictví se Sedláček znovu vrátil za okupace, kdy po uzavření vysokých škol musel opustit budovu právní fakulty. Za těžkých podmínek při-

pravoval práci „O vlastnictví“ ve formě platonského dialogu. Vydání této práce se však již nedočkal.

Vědecké dílo prof. JUDr. Jaromíra Sedláčka je neuvěřitelně rozsáhlé a tak zde není možné vzpomenout všech jeho významných vědeckých pojednání. Publikoval v časopisech Právník, Časopisu pro právní a státní vědu, v Právní praxi, Všehrdu, ale i v řadě časopisů zahraničních. Sestavení jeho bibliografie, zejména zahraničních článků, bude obtížným úkolem, ale nezbytné. Každý jeho článek přinesl něco nového a podnětného.

Doposud jsme se zabývali jen vědeckou stránkou Sedláčkovy osobnosti. Jeho pracovní aktivita však byla mnohem širší. V letech 1926 – 1927 a znovu v letech 1934 – 1935 byl děkanem právní fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Byl vynikajícím pedagogem na něhož vzpomínají stovky jeho žáků. Jak vzpomíná prof. Kubeš „*návštěvnost jeho seminářů zůstane nezapomenutelným zážitkem, jak Sedláček dovedl uvést mladého adepta právní vědy v samé její jádro, do vlastní problematiky a s jakým zájmem dovedl sledovat další jeho vědecký růst. Prof. Sedláček nikdy neupěl apodikticky na bezvýhradné správnosti svých názorů. Naopak, on vždy dovedl – plně krásně myšlenku demokratickou – sestoupiti se své výše a postavit se za účelem správně vedené polemiky na stejnou rovinu se svým žákem a největší měl radost, když v argumentaci dovedl jeho žák v nějaké malé podrobnosti pozměniti mínění Mistrovo*“.

Vztah k mládeži Sedláček prokázal i založením (společně s doc. Gerlichem) Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže, a kterou vybuďoval v důležitou instituci mezinárodního významu.

Prof. Sedláček však své dílo bohužel nedokončil. Při náletu na Brno dne 12. dubna 1945 v 9.00 hodin dopoledne při cestě do univerzitní knihovny, kde se připravoval na svou poválečnou vědeckou práci, zahynul při náletu. Odešla tím z brněnských vědeckých kruhů největší osobnost civilního práva meziválečného období.